

גבורת העורף הישראלי בימי מלחמה

”כל אחד הוא אור קטן, וכולנו אור איתן”

מבוא

לחג החנוכה מספר תימות, ביניהן תימת האור: האור המאיר בזמנים החשוכים ביותר. האור ההולך וגובר ומקבל את עוצמתו מהאור הפנימי של כל אחד ואחת מאיתנו, ומהצטברות הנרות הקטנים לאור גדול. תימה נוספת היא תימת גבורת המכבים, ומאבקם לחיי חירות וריבונות, תוך הדגשת המאבק המתמשך על קיומנו בארץ. בימים אלו גם האור וגם הגבורה נחוצים לנו במיוחד.

חנוכה הוא חג של שירים. דומה כי אין חג בלוח השנה היהודי-ישראלי שנכתבו עליו כל כך הרבה שירים כמו חנוכה. שירי חג החנוכה מסייעים לנו לספר את סיפור החג, לחגוג את הסמליות שבו, ולהעלות על נס ערכים החשובים לנו כפרטים וקהילות. במסגרת השיעור נקשיב ונקדיש תשומת לב מחודשת לשיר "באנו חושך לגרש", וכך נעשיר את החיבור לאור ולגבורה בימים ההם, ובזמן הזה.

השיעור המוצע מוקדש לגבורת העורף, דרך היכרות עם גבורתם של נשים, אנשים וקהילות שתמכו ואף הצילו חיים במהלך המלחמה.

מטרות השיעור

- 1 להדגיש את רכיב הגבורה האנושית כרכיב מרכזי בחג
- 2 הרחבת מושג הגבורה אל מעבר לשדה הקרב, בדגש על גבורת העורף בעת המלחמה
- 3 "כולנו אור איתן" – הכרה שגם מעשים קטנים מצטרפים למעשה תיקון גדול
- 4 התנסות בעיצוב טקס חג

מהלך השיעור

א. פתיחה במליאה - היכרות עם מסורת הדלקת נרות נושאת

1 נאמר: הדלקת נרות נושאת היא מסורת שהתפתחה בתנועה הקיבוצית לפני כ-70 שנה ונהוגה בקיבוצים רבים עד היום. בהדלקה זו כל נר מוקדש לנושא בעל ערך וחשיבות עבור הקהילה הספציפית. הברכה על הנר מציעה מדרש על אחד מתכני חג החנוכה והרעיונות הגלומים בו. הדלקת נרות נושאת מאפשרת התייחסות וחיבור בין תכני החג למציאות האקטואלית של הקהילה.¹

בשיעור הקרוב נעסוק בגבורת העורף, נתנסה בכתיבת ברכות לנרות שיוקדשו להיבטים שונים של גבורת העורף, ונסיים בהדלקת נרות נושאת.

2 נקרא את ברכת גבורת העורף (נספח א).

שאלות לעידוד שיתוף בחוויות וברגשות בעקבות קריאת הברכה

- 1. חישובו ושתפו את הכיתה במעשה שעשיתם.ן או שעשו עבורכם.ן שהרגשתם.ן שעזר, נתן כח או עורר השראה.
- 2. שתפו את הכיתה ביוזמות של אנשים ונשים שפעלו בעורף לסייע למפונים, לחיילים ולקהילות.
- 3. מי התנדב.ה באחד התחומים האלו ויכול.ה לספר על ההתנדבות?

שאלות

ב. לימוד בחברותא - גבורת העורף במהלך המלחמה

נחלק את הכיתה לחברותות (זוגות). כל חברותא תלמד על תחום התנדבות ותרומת העורף בעת המלחמה (חקלאות, הסעה, חינוך, רפואה). הלמידה מבוססת על חקר תמונות, מקור ושאלות לדיון (נספח ב).

ג. לימוד במליאה - חנוכה במקורות הציוניים

1 נאמר: בחלק הראשון של השיעור עסקנו בהיבטים שונים של גבורת העורף בימינו, ועוד נחזור לכך. בנימין זאב הרצל, חוזה המדינה, ראה גם הוא בסיפור המאבק המכבי דוגמא ומופת לגבורה ולהתגייסות לאומית, למען השגת חירות ועצמאות. הוא כתב סיפור על אדם שבנה חנוכה מיוחדת לילדיו, וכך הוא וילדיו התחברו לסיפור ולאתוס של העם היהודי. נקרא את סיום הסיפור (נספח א).

¹ באתר "אסיף - חגישראלי" ניתן למצוא הדלקת נרות נושאת שנכתבה לקראת חג החנוכה תשפ"ד, בימים הקשים העוברים עלינו, ומציעה דימוי על מסורת הדלקת נרות נושאת.

שאלות לדיון בעקבות הסיפור

- 1. ? גיבור הסיפור רואה את החנוכיה הדולקת במלואה כדבר סמלי: "חזות הכל משל ודמיון להתעוררות האומה". למה מתכוון הרצל ואיך זה קשור לגבורת העורף?
- 2. ? למה מודגש דווקא מקומו של השמש?
- 3. ? "בראשונה יזרח האור לצעירים" - למה לדעתכם הרצל טוען שהצעירים הם הראשונים שעליהם זורח האור? האם הצעירים הם הראשונים להדליק אור?
- 4. ? הציטוט "מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך" מיוחס לבעל שם טוב. האם לדעתכם הבעל שם טוב והרצל מסכימים ביניהם? מה עמדתכם?

שאלות לדיון

2 נשיר או נאזין לשיר "באנו חושך לגרש" (נספח א) לאחר שנבקש מהתלמידים להקדיש תשומת לב מיוחדת למילים. נאמר: בחגיגת חג החנוכה, מאז שהיינו ילדים, אנחנו שרים. "באנו חושך לגרש". האם שמתם לב להד גבורת העורף המופיע בו?

שאלות לדיון בעקבות השיר

- 1. ? מי הם "באנו" ו-"בידינו"? למה השיר מכוון לגוף ראשון רבים (אנחנו)?
 - 2. ? "סורה מפני האור" - האם לדעתכם הרצל גבורת העורף מצליח להבריח את החושך של הימים הקשים בהם אנחנו נמצאים?
 - 3. ? "וכולנו אור איתן" - האם שלל הדוגמאות לגבורת העורף שעסקנו בהן במהלך השיעור מתחברות והאם הן מצליחות ליצור אור איתן? כיצד?
- (דגש למורה: נחدد את האיתנות המגיעה מתוך היחד והערבות ההדדית, הנובעים מהאמונה שכל אחד וכל אחת יכולים. ות לתרום משהו לכלל, גם אם קטן. הגבורה נובעת מתוך ההתגברות על הדאגה לעצמי קודם כל, וגם מתוך תחושה של "אור קטן" שיכול להדליק בעצמו נרות אחרים)

שאלות לדיון

מהלכה למעשה - כתיבת ברכות לנרות גבורת העורף בחברות

« דגשים למורה »

- מטרת ההתנסות היא ליצור טקס חנוכה שידגיש את הצטברות מעשי גבורת העורף. הרעיון המנחה הוא להאיר בחיוב מעשים אלו לאור המציאות המתגרת בה אנחנו נתונים, ולהעניק לתלמידים השראה למצוא את המקום שלהם. להתנדב ולסייע למי שנזקק.
- לאחר שהחברות יסיימו לכתוב את הברכה, או במועד קרוב, נקיים הדלקת נרות נושאית כיתתית.
- נעודד את התלמידים להשתמש בברכה שכתבו בהדלקת הנרות המשפחתית.

הנחיה לתלמידים

כתבו ברכה לנר חנוכה שתוקדש למעשה הגבורה או לגיבורה עליונה. קראתם. (או שמוכר לכם. ממקור אחר). התחילו את הברכה במילים "יאיר הנר ל_____".

משימה

המנורה | בנימין זאב הרצל, 1897

הגיע הערב השמיני, שבו דולקים כל הנרות, אף גם התשיעי, השמש הנאמן, שכל תפקידו הוא רק להדליק את האחרים. שפעת אורה הפיצה המנורה. עיני הילדים הפיקו נגה. ובעיני מודענו היתה חזות הכל משל ודמיון להתעוררות האומה. בתחילה נר אחד, והנה עוד חשך, והנר היחידי עוד עצוב למראה. ואחריו ימצא לו חבר, ועוד אחד, עוד אחדים. האפלה כליל תחלוף. בראשונה יזרח האור לצעירים, לדלים, ואחרי-כן ילוו עליהם האחרים, אוהבי הצדק, האמת, החרות, ההתקדמות, האנושות, היפי. וכשכל הנרות דולקים נשתומם ונשמח על המפעל שנעשה ואין כהונה המאשרת את בעליה כזו של השמש בהיכל האור.

באנו חושך לגרש

מילים: שרה לוי תנאי | לחן: עמנואל עמירן

באנו חושך לגרש,
בידינו אור ואש.
כל אחד הוא אור קטן
וכולנו אור איתן.

סורה חושך!
הלאה שחור!
סורה מפני האור!

ברכת גבורת העורף

יאיר הנר לאלף פנים
של גבורה בעת מלחמה.
למתפנים ממלאכת יומם
לסייע בצו השעה
באיסוף, ביצירה,
בשינוע ובהקשבה.
למרפאי הגוף והנפש,
אנשי החינוך ופעילי הקהילות.
למקדשים את החיים והיחד
גם בשעותינו הקשות.

מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך

(מיוחס לבעל שם טוב)

קבוצה א – גבורת החקלאים.ות

במקום בו תחרוש המחרשה היהודית את התלם האחרון (שדה חרוש) שם יעבור גבולנו

(יוסף טרומפלדור)

תלמידי.ות תיכון "עמקים תבור" מקיבוץ מזרע מתנדבים בחקלאות.

בעשור האחרון בלוני תבערה שנשלחו מגבול עזה הבעירו את שדות גידולי השדה בקיבוצים ובמושבים הקרובים לגבול וכילו את התוצרת החקלאית. צלם: ניצן צבי כהן, אתר החדשות "דבר".

השלט "עד התלם האחרון" (ציטוט מדברי טרומפלדור), נתלה לקראת חגיגות ה-70 לקיבוץ נחל עוז. התמונה צולמה במהלך המלחמה. צלם: שי כץ.

- מהם הקשיים העומדים בפני חקלאים.ות הבוחרים.ות לעבד את השדות הצמודים לגבול? אילו היבטים של גבורה קיימים בהתגברות על קשיים אלו?
- באילו אופנים התנדבות בני ובנות נוער בחקלאות מוסיפה אור? למי המעשה עוזר? חישבו על כמה שיותר מעגלים שנתמכים מבחירתם.ן לפעול.
- ציינו ערך או שניים העולים מהתנדבות בני בנות נוער בחקלאות.

שאלות לדיון

קבוצה ב – יצירת מסגרות חינוכיות לילדים ולילדות לתקן את העולם משמעו לתקן את החינוך

(יאנוש קורצ'אק)

גיל חדש, מנהל אגף החינוך בשדרות, על פתיחת מרכזי למידה לילדי שדרות המפונים:

"ילדים צריכים לפגוש ילדים, ילדים צריכים לפגוש מבוגרים, ואולי החשוב מכל, מבוגרים צריכים לפגוש ילדים ולהאמין שאולי למרות הכל, יום אחד יהיה פה מעט יותר טוב."

אוהל שהוצב בשטח מלון בעיר אילת, אשר שימש ככיתה זמנית לילדי כיתה ב' מהעיר שדרות וממושבי העוטף. הלימודים בכיתה הם חלק מפרויקט "מקום לחלום" במסגרתו מורים ומורות מרחבי הארץ התנדבו ללמד תלמידים שפוננו מביתם, ומתגוררים בעיר. צלמת: מרים הולצמן.

קיבוץ בארי פונה למלון בים המלח לאחר התקיפה הקשה ב-7 באוקטובר. לבקשת הקהילה גני הילדים של הקיבוץ הוקמו מחדש באוהלים הממוקמים סמוך לבית המלון. הגנים סייעו לחזרת הילדים וההורים לשגרה ולחיזוק החוסן הקהילתי. צלמת: הדס יום טוב, אתר החדשות "דבר".

נסו להעריך ולתאר את הפעולות הנדרשות ליצירת מסגרות חינוכיות לילדים.ות שפוננו מבתיהם.].

באילו אופנים פעולות אלו הוסיפו אור? למי פעולות אלו עזרו?

חישבו על כמה שיותר מעגלים שנתמכים מהמעשה המתואר, כולל עבור אלו שעשו אותו.

מי הגיבורים.ות ומה הגבורה במעשה המתואר?

ציינו ערך או שניים העולים מחקר התמונות והמקורות הכתובים.

שאלות לדיון

ואמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה [הנשיא]: אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש [=לא מפסיקים ללמד ילדים אפילו בשביל לבנות את בית המקדש].

שבת קי"ט ב, י

קבוצה ג – הסעה וחילוץ פצועים ופצועות

לפיכך נברא אדם יחידי בעולם, ללמד שכל המאבד נפש אחת, מעלים עליו כאילו איבד עולם מלא; וכל המקיים נפש אחת, מעלים עליו כאילו קיים עולם מלא.

משנה, מסכת סנהדרין, פרק ד', משנה ה

יוסוף אלזיאדנה, נהג הסעות מרהט, הציל 30 צעירים שבילו במסיבה ברעים. יוסוף התעקש לאסוף את נוסעיו למרות ירי מתמשך וסיכון חיים ממשי. הוא אסף פצועים בדרך וחילץ את כולם.

"ראיתי את המוות מול העיניים, שמח שהם חזרו בשלום. איבדתי קרוב משפחה שנרצח (באותה השבת), עוד ארבעה נחטפו. אני עשיתי דבר אנושי והאנשים שהצלתי הם בני אדם כמוני. כולנו חיים במדינה אחת ואני כמעט היחיד שיכולתי להציל אותם. שמח מאוד שכולם חזרו לבני משפחותיהם שלמים"

שאלות לדיון

- ❓ תארו את פועלו של יוסוף אלזיאדנה במילים שלכם.ן.
- ❓ באילו אופנים פעולת יוסוף אלזיאדנה הוסיפה אור? למי הוא עזר? חישבו על כמה שיותר מעגלים שנתמכים מהמעשה של יוסוף אלזיאדנה.
- ❓ ציינו ערך או שניים שהמקור מהמשנה מדגיש.

קבוצה ד – א.נשי הרפואה

בלדה לחובש

מילים: דן אלמגור | לחן: אפי נצר

השאירו אותי כאן – ביקש אז הפצוע,
עזוב שטויות – ענה לו החובש.
תציל את עצמך – ביקש אז הפצוע.
אני נשאר איתך – ענה לו החובש.

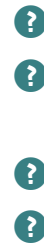
חובה על אדם להושיט עזרה לאדם,
הנמצא לנגד עיניו, עקב אירוע פתאומי,
בסכנה חמורה ומיידית לחייו, לשלמות
גופו או לבריאותו, כאשר לאל-ידו
להושיט את העזרה, מבלי להסתכן או
לסכן את זולתו.

חוק "לא תעמד על דם רעך"

אני, חייל בחיל הרפואה של צבא ההגנה
לישראל, נשבע היום הזה -
להושיט יד עוזרת לכל פצוע ולכל חולה,
אם נקלה ואם נכבד, אם אוהב ואם אויב
- ולכל אדם באשר הוא אדם.

שבועת החובש

- תארו את מעשה הגבורה של עמית מן במילים שלכם.?
- באילו אופנים פועלה של עמית מן הוסיף אור? למי היא עזרה?
- חישבו על כמה שיותר מעגלים שנתמכים מבחירתה של עמית מן.
- כיצד תיאור החוק מוסיף להבנת הגבורה בפועלה של עמית מן?
- ציינו ערך או שניים שהמקורות המצורפים לתמונה מדגישים.

שאלות לדיון

עמית מן מנתיבות, פרמדיקית במד"א, בת 22 בעת הירצחה. עמית היתה נצורה במשך 7.5 שעות במרפאה בבארי כשהיא מטפלת בפצועים יחד עם אחות ורופא שיניים שהיו במקום. היא נרצחה על ידי מחבלים שנכנסו למרפאה.